

«ДЗВЕНЯТЬ СВІТІВ ОБЛЕДЕНІЛІ ДЗБАНИ»

(екзистенційне смислове наповнення номінації *світ* у поетичній мові другої половини ХХ ст.)

*У статті розглянуто лінгвостилістичний зміст екзистенційного наповнення поетичної номінації **світ** як стрижневої одиниці в сегменті просторової національної мовної картини світу. Автор аналізує загальні тенденції та індивідуально-авторські параметри стилістичної й семантичної модифікації номінації, особливості її контекстного оточення, низку стійких асоціативно-образних зв'язків та аксіологічних опозицій. З'ясовано, що семантичне зміщення просторової номінації **світ** відбувається у зв'язку з філософським переосмисленням категорій буття людини та її призначення, часу й простору, проблеми свободи й вибору, взаємостосунків людини й Бога. Конкретизацію відповідних уявлень здійснює їх лінгвальне представлення в лексико-тематичних групах та мікрогрупах, побудованих за інтралінгвальними законами асоціації, тематичної стратифікації та виокремлення спільних домінантних сем.*

Дослідження параметрів асоціативно-образного розгортання цієї номінації в поетичних текстах виявило і часову, й ідіостильову специфіку її експресивно-оцінного та аксіологічного освоєння.

Ключові слова: екзистенційний сегмент простору, екзистенційно-аксіологічне навантаження, просторова національна картина світу, індивідуальний поетичний словник, тропи (епітет, метафора, порівняння), антропоморфізація, зооморфізація, химероморфізація, кореляція, конотація, конвенціоналізація, десемантизація, периферизація.

Постановка проблеми. У сучасній теорії мови актуальні міждисциплінарні дослідження, у яких поєднано лінгвальні й екстралінгвальні ракурси розгляду мовних явищ, ураховано теоретико-практичні здобутки різних галузей гуманітарного знання – філософії, психології, соціології, антропології, культурології, етнології тощо. Вони формують стереометричну модель вивчення способів вербалізації уявлень людини про довкілля та саму себе як носія певної культури в контексті антропоцентричної парадигми мовознавства.

Із другої половини ХХ ст. у форматі наукових зацікавлень значне місце посідає аналіз *простору* як важливого фрагменту мовної картини світу.

Проблема вивчення *простору* в лінгвопоетиці не втрачає дискурсивної актуальності й у сучасному мовознавстві.

Аналіз останніх досліджень. Низку дисертаційних і монографічних досліджень, пов'язаних із моделюванням простору та вербалізацією категорій, співвідносних із простором, диференціюємо за кількома взаємодоповнюваними напрямками: когнітивної лінгвістики (В. Бялисток, Дж. Лакофф, Л. Талмі, А. О. Шиленко); структурної семантики (Н. Д. Арутюнова, Р. Гжегорчикова, Т. А. Щебликіна); функціональної семантики (Л. А. Моря-Міцик); семіотики (В. М. Топоров, В. В. Іванов, Ю. М. Лотман, Ю. С. Степанов, Н. В. Слухай, Т. В. Цив'ян); лінгвофольклористики (Н. О. Данилюк, Т. П. Беценко, Н. В. Іовхімчук).

На сьогодні такі підходи засвідчили, зокрема, дослідження концептів *час* (О. М. Задорожна, Л. В. Кравець, О. В. Кравченко, О. О. Петрушенко); *воля* (С. М. Романчук, О. О. Яцкевич); *земля* (С. Я. Єрмоленко, Н. В. Калинюк, Т. І. Панскіна); *краса* (О. О. Маленко); *природа* (І. М. Дишлюк); *дорога, шлях* (Т. В. Радзівська, О. С. Пальчевська, С. В. Сірик).

Визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. Попри репрезентативність наведеного переліку напрямів, у межах яких *простір* актуалізований як базова категорія лінгвосвідомості й один з опорних термінів метамови лінгвостилістики, поки що немає праць, де було б системно окреслено специфічний екзистенційний сегмент *простору* в проекції на мову сучасної української поезії.

Екзистенційний тип мислення можна вважати потенційним типом мислення поетів другої половини ХХ ст.

Мета наукової розвідки – з'ясувати лінгвостилістичний зміст екзистенційного наповнення поетичної номінації *світ* як ключової одиниці в сегменті просторової національної картини світу, простежити загальні тенденції та індивідуально-авторські параметри семантичної модифікації номінації, особливості її контекстного оточення, виявити стійкі асоціативно-образні зв'язки та аксіологічні опозиції.

Джерельну базу дослідження становлять тексти поетичних творів Л. Костенко, В. Симоненка, В. Стуса, М. Вінграновського, М. Руденка, І. Гнатюка, І. Калинця, І. Драча, Б. Олійника, Д. Павличка.

Виклад основного матеріалу. Поетична мова другої половини ХХ ст. насичена словесно-образними знаками, які виявляють лінгвоментальну структурованість мовно-просторової картини світу, зокрема засвідчують активне метафоричне окреслення специфічного – *екзистенційного* – сегмента простору.

Із вербалізацією метафоричної теми «буття людини» пов'язане функціональне навантаження іменника *світ* – «1. Сукупність усіх форм матерії як єдине ціле; всесвіт. 2. Окрема частина всесвіту. 3. Земна куля, Земля з усім, що на ній є» [СУМ, IX, с. 84]. Ці значення формують своєрідний каркас для смислового й оцінного розростання номінації *світ* у процесі її метафоризації, мовно-естетичної трансформації у поетичному дискурсі. У цьому виявляється динамічна природа поетичного слова, його здатність інтенсивно входити в змінні контексти, унаслідок чого змінюється смислове наповнення слова.

Екзистенційне смислове наповнення образу *світ* тісно пов'язане з номінацією *всесвіт*. В українській поетичній мові другої половини ХХ ст. вони не тільки активно актуалізуються, але й ускладнюються, збагачуються новими відтінками, асоціативними нашаруваннями.

Передусім відзначимо, що в прямому лексичному значенні *Всесвіт* (в обох графічних варіантах його написання – і з великої, і з малої літери) вживається рідко. Таке наше спостереження суголосне з одним із висновкових положень монографічного дослідження О. О. Маленко. Наскрізно простежуючи лінгвопоетику Всесвіту в українському художньому тексті, дослідниця доводить: *Всесвіт* – це родове поняття, ядерна номінація, семантичну еволюцію якої в мовотворчості І. Драча, Д. Павличка, Б. Олійника, М. Вінграновського, В. Стуса, Л. Костенко забезпечують образи *небо, сонце, місяць, зірка, зоря, хмара, гроза, грім, блискавка, райдуга*, назви планет, сузір'їв, галактик. До того ж текстотвірна актуальність, уживаність слова *Всесвіт* не констатовані в укладеному авторкою як додаток до монографії «Словнику-покажчику смислових інтерпретацій назв-космонімів у текстах української поезії».

Зафіксовані в поетичній мові другої половини ХХ ст. уживання номінації *всесвіт* засвідчують периферизацію її власне просторового значення, послаблення актуальності смислотвірних сем 'сукупність усіх форм матерії', 'світобудова'. Натомість спостерігаємо семантичне зміщення в площину вербалізації екзистенційних проблем. Наприклад, таку еволюцію засвідчує кореляція *Всесвіт – людина*. Для української поетичної традиції ця тенденція – не нова, зокрема її ретельно описала Л. О. Ставицька як стильотвірну ознаку поетичної творчості 10-х років ХХ ст., зазначивши, що «складовою частиною єдності світобудови в символістській естетичній концепції постає взаємопроникнення Людина – Всесвіт» [4, с. 45]. У цьому сенсі концептуальну співзвучність із поезією символістів демонструє мовотворчість М. Руденка, напр.: *Без людини Всесвіту нема* (17, с. 45); *Я стверджую, що Всесвіт є Людина...* (17, с. 205); *Я і Всесвіт – це одна судьба* (17, с. 25); *всесвіт у тобі пульсує...* (17, с. 328); *Розкована душа із Всесвітом злилась* (17, с. 328). Пор. певну сакралізацію цього мотиву в авторській метафорі-ідентифікації з оцінним

високопоетичним епітетом *святе*: *Чи знали ви, філософи й поети, / злиття із Всесвітом – святе злиття* (17, с. 20).

Логічним продовженням розвитку цього мотиву є антропоморфізація образу *Всесвіт* у різнотипних образних конструкціях. Зокрема, це предикативні метафори з дієсловом на позначення фізичної, фізіологічної, психоемоційної діяльності людини, напр.: *Всесвіт має радити, зітхати, страждати* (17, с. 114); *У вікнах Всесвіт сліп* (20, с. 27); ... *бринить космічна музика струмка, / неначе ним усесвіт обізвався / до себе* (20, с. 151); *Цілий Всесвіт плакав і стогнав* (17, с. 175). Знаковими для наведених ілюстрацій є також імпліковані в структуру поетичного вислову експресивно марковані звукові характеристики *зітхати, плакати, стогнати* тощо.

На думку В. М. Русанівського, «метафоричний образ побудований на дієсловах, виступає як засіб подвійного бачення світу: реально виступає на фоні фантастичного, створеного уявою поета, і все ж уявний образ [...] повторює реальний світ» [3, с. 11].

Суттєва ознака екзистенціалізації образу *Всесвіт* крізь призму духовного світу людини – його ототожнення з *храмом*: *Всесвіт храмом стане* (17, с. 269); *Всесвіт – наш єдиний храм* (17, с. 134).

Знаковий параметр сприйняття й показу *Всесвіту* – його колірна характеристика, актуалізована в безпосередньому контекстному зв'язку: *Там чорний Всесвіт наляга на плечі* (9, с. 104) або опосередковано: *Всесвіт кине на плечі блакитну кирею* (17, с. 34).

Просторовість номінації *світ* зі значенням «світ як сфера буття, проживання» параметризують епітети *великий, безмежний, широкий, безкрайї*. Пор.: *Великий світ мені постав знова! / Ти в нього йдеш, як у пекельну штольню* (20, с. 91); *Світ великий* (9, с. 7); *Великий світ над прірвою* (9, с. 262); *І ти моливсь до неба, ти благов: / Безмежний світе, відгорни запону* (17, с. 348); *Великий, і складний, і незбагнений світ* (9, с. 8). Базова для наведених слововживань смислотвірна сема 'великий, безмежний' – визначальна для низки інших за типом структурного оформлення контекстів, зокрема тих, що змодельовані за структурою формульованого вислову *ні краю ні кінця*, іменників *огром* (діал. «1. Громаддя. 2. Шум, гамір» [СУМ, V, с. 622]), *безмір* («1. Те, що неможливо або важко виміряти; неозорі простори, безмежжя» [СУМ, I, с. 134]) тощо. Пор.: *Світ ясний – ні краю, ні кінця* (18, с. 63); *Огромом всім постане раптом світ, / і ви під небом – хлопчик, ви – дитина!..* (8, с. 112).

Порівняймо актуальний зміст антитетичних образів, у яких «звуження» всеохопної просторової семантики номінації *світ* вербалізує метафоричний вислів *світ вузький*: *А світ вузький, мов погрібець* (17, с. 151).

Оперта на пряме лексичне значення слова *світ* семантична кореляція *світ – простір* акцентована в дієслівній метафорі *блукаати у світах*, пор.: **В яких світах блукає той блукалець** (9, с. 422).

У багатьох контекстних реалізаціях іменниково-прийменникової сполуки *на світі* прочитуємо загальноекзистенційне значення «у житті», пор.: *Людей на світі смуток не трима* (9, с. 267); *Усе на світі неземними узами, – / Чебрець і сніг, журавку і печаль, – / Єднає мудро благовісна музика, – / Землі і неба голубий хорал* (13, с. 42).

Поетична мова другої половини ХХ ст. засвідчує емоційне наповнення екзистенційного світопростору ліричного героя:

– позитивне: *І карим сміхом двері в світ розчинено* (4, с. 304); **Світ мій налитий надіями до дна** (4, с. 106); *Мені над світом райдугою висне / Пругка надія сонячного дня* (3, с. 182). Позитивну налаштованість ліричного героя на сприйняття й оцінювання *світу* в цьому разі засвідчують образи *карий сміх, надія, райдуга, сонячний день*, інтимізувальний займенник *мій*. Семантику відкритого екзистенційного простору, який не сковує ні внутрішньої, ні зовнішньої свободи ліричного героя, вербалізує образна деталь *двері розчинено*;

– негативне: *Піднявшись над голоблями зірок, / Я цілий світ своїм наповню болем* (17, с. 83). Вербалізатор негативних емоцій – експресема *біль*.

Позитивне сприйняття *світу* в поетичному мовомисленні співвідноситься також із мотивом *рідної землі*, пор.: *І той любов'ю повниться до світу, / Хто рідну землю має під собою* (2, с. 93).

Оцінність просторового дистрибута *світ* переконливо демонструють уживані щодо нього в поетичній мові епітети *ясний, добрий, благословенний*: *Але мене фантазія проворна / Несла галопом у ясні світи* (18, с. 168); *Світ ясний – мереживо казкове!* (18, с. 56); *І світ благословенний, / караючи, у душу увійшов / і душу геть обліг* (20, с. 128).

Оцінну опозицію до наведених епітетних характеристик формують означення *сухий, жорстокий, злий, суворий, прагматичний, черствий, скрипучий, хижий, кривавий, проклятий, оманний, гріховний, сторчголовий* та ін. Пор.: *Світ робиться сухий і прагматичний* (9, с. 265); *У цьому черствому скрипучому світі / тільки любити тепер – екзотика* (9, с. 304); *Ми закохані в цей хижий світ* (17, с. 63); *У світ кривавий* (9, с. 73); *Цей світ химерний та оманний / лиш хитроці в смертельній грі* (17, с. 40); **Кривавий світ** (9, с. 31); **Проклятий світ!** – *я мовив після бою, / коли побачив трупи у траві* (17, с. 55); *А світ гріховний котить хвилі повні, / що б'ють об пекло, вибившись із сил* (19, с. 134); *О білий світе сторчголовий* (20, с. 194); *У світі злomu і холодному, / де щастя зіткане з прощань, / чи ми пробачим одне одному / цю несподівану печаль?* (9, с. 85); *І*

перше слово / повоєнний Київ / благословив на цей **суворий світ** (7, с. 61); *Немає нічого в цім жорстокім світі:* / єдина мить – мелодія й любов (7, с. 217); **Трудним** світом білим падай, але йди (2, с. 63).

Епітет *білий* – традиційне для національної (зокрема народнопісенної) поетики художнє означення *світу*. Природно, отже, що в багатьох контекстах відповідні сполуки зберігають базовий фольклорний колорит: *що білий світ – він завжди білий і завжди добрий – білий світ* (21, с. 162); *Матусям, пташкам сивочолим, / Щоб білий цей світ не погас, / То в полі самі стали полем / І дихають хлібом до нас* (6, с. 171).

Традиція активного послуговування епітетною словосполучкою *білий світ* зумовила її конвенціоналізацію, перехід у розряд десемантизованих формульних висловів, пор.: *Скільки біліти ще / Білому цвіту, / Скільки боліти ще Білому світу* (4, с. 143); *А білий світ – без кольору і звуку, / ні форми, ні ваги, ані смаку, / роздався безберегою водою* (20, с. 48); *Серце ... – вистукує любов у білий світ* (18, с. 98); *І добре тобі, і весело / На білому світі жити* (9, с. 126); *Забутий білий, аніж знаний / Мені відкрився білий світ* (20, с. 165); *Розмовляють голуби / Про білий світ, про небо з далиною* (9, с. 70).

Натомість відновлення стертої образності вислову, «повернення» прикметника *білий* у первинну тематичну зону «кольоропозначення» спостерігаємо в заперечно-предикативній метафорі Л. Костенко: *А світ чадить. А світ уже не білий* (9, с. 243). Ефект внутрішнього контрастування забезпечує семантична несумісність епітета *білий* та дієслова *чадить*, пов'язаних із номінацією *світ*.

Експресивність сполуки *білий світ* засвідчує також мовостиль В. Стуса. Контекстна семантика відповідних індивідуально-авторських слововживань дає підстави зарахувати їх до мікрогрупи епітетів із семою 'вільний'. Пор.: *Як я жив / питаєш? Краєм, скраєчку, на жєбрах, / лиш прориваючись крізь віти заборон / (білий світ – заборонений); Збагни, що біди вічності не знають. / Вони з тобою разом позчезають. / Тож білий світ за це благовістуй; А білий світ... розлився безберегою водою* (20, с. 48).

Колірна ознака *чорний* щодо дистрибута *світ* актуалізує традиційне символічне значення 'страждання' в епітетних та дієслівних метафорах: *Там чорний всесвіт наляга на плечі* (9, с. 72); *І світ нехитрий, / в якому люди не живуть, а сплять, / проблискує густою чорнотою, / що стала мов закляття над тобою* (20, с. 121). Негативний зміст чорного кольору в наведених ілюстраціях інтенсифікують дієслівні метафори *наляга на плечі, стала мов закляття*, звукова характеристика *тиша*.

Парадигму колірних означень дистрибута *світ* розбудовують традиційні (*голубий*) та okazіонально віднайдені (*брунатний, гарячо-жовтий, карий*) прикметникові характеристики. Наприклад: [пісня] *манила мрійно в голубі світи* (20, с. 16); *Хоч десь поза окрайцем неба / Світи*

кружляють голубі (17, с. 164); *І даленів брунатний світ* (20, с. 108); *Крізь соняшний, крізь карий світ* (4, с. 83).

У мовостилі В. Стуса традиційне означення *блакитний* набуває новаторського, експресивно переацентованого звучання завдяки звуковому перегукові з номінацією *блекота* («1. Отруйна бур'янова рослина родини пасльонових. Блекоти наїстися (об'їстися) – одуріти. 2. *перен.* Все, що отруює, одурманює, притуплює розум» [СУМ, I, с. 55]. Пор.: *Блакитний світ – як блекота. / Блакитний світ – звечірнів* (20, с. 83).

До оказіональних, не зафіксованих у СЕУМ епітетів зараховуємо слововживання Ліни Костенко *світ сосновий*: *Сосновий світ* здивовано вивчаю (9, с. 291).

Численні мікрогрупи означень до дистрибута *світ* формують епітети зі спільною семантичною ознакою:

- ‘віддаленість’: *Жага світів далеких воскрес* (17, с. 54);
- ‘психологічна характеристика’: *Твоя відкритість чиста і дітклива, / як гожий добрий світ твоїх дітей* (7, с. 157); *Пестила б очима огірковий цвіт / та в очах теляти пораділий світ* (7, с. 83);
- ‘особливості сприйняття’: *Прибудьмо з Києва на дині і на сливи / На світ святий, на серце і чоло* (1, с. 124); *Тільки манить ввечері дорога / І казково загадковий світ* (18, с. 111); *Я – спомин про небуле в тайнім світі / твоїх фантазій і кружлянь* (8, с. 216); *В ту дірку в паркані відкрився світ поету – / великий, і складний, і незбагнений світ* (9, с. 68); *Цей незбагнений світ, де так багато смерті, / Дорожчий за тюрму, де можна вічно жити* (14, с. 54); *Світ незбагнений* здалеку і зблизька... (9, с. 28); *Колись я думав: радощі – це путь / у світ незнаний із моїх Покуть* (14, с. 148).

Продуктивна модель актуалізації семантики іменника *світ* у мові української поезії другої половини ХХ ст. – генітивна метафора. За спостереженням дослідників, текстотвірна активність цього структурного різновиду метафор пов'язана з тим, що «метафорична генітивна конструкція містить в собі смислове ядро, тобто виражає думку або ідею, підпорядковану авторському задуму. Кожен компонент такого словосполучення виражає певну семантику, яка тією чи іншою мірою стосується всього речення або контексту, а в граматичному аспекті повністю залежить від родового відмінка» [1, с. 137]. Пор.: *Ти мене даремно, нене, в світ неправди привела* (20, с. 89).

Зафіксовані численні метафори-ідентифікації актуалізують загальне для табірної поезії авторів-дисидентів негативне сприйняття й оцінювання світу як сфери людського буття: *Світ – тільки свист мигаючий* (19, с. 38); *Мій Боже, білий світ – / це біле божевілля – не варт твого зусилля, / то й бідкатися встид* (20, с. 45); *Цей світ – це сон.*

Оця діра – цвинтарна (20, с. 156); *Мій світ – екран безмовного кіно, / Обрамлений печаллю світовою* (3, с. 73).

Повноту лексико-семантичної репрезентації екзистенційної номінації *світ* забезпечують метафоричні вияви його *звукового наповнення*. У цьому корпусі метафор виокремлюємо:

– епітетні структури: *Гримучий світе, ти хоч тут помовч* (9, с. 243);

– генітивні метафори: *Це зойк світів? Чи надсвідома згадка? / Чи може сон прекрасний наяву* (9, с. 102); *Лаконічний крик усесвіту* (20, с. 43);

– предикативні метафори (двочленні та багаточленні): *Ловлять антени м'яку твою мову кленову / Спів златоустів чарує заслуханий світ...* (10, с. 142); *Бодем риб'ячого схлипу / Голосить світ* (3, с. 109); *Дзвенять світів обледенілі дзбани* (9, с. 294);

– звуконаслідувальні метафори: *Болюче, до нестерпну, синь / небес, пацьорки віт – / з добра аж жовті – цілий світ: дінь-дон, дінь-дон, дінь-дон* (19, с. 74).

У корпусі дієслівної метафоричної репрезентації *світу* домінують слововживання з негативною оцінністю та аксіологією, пор.: *Вигоряє світ шарами* (20, с. 91); *Світ – і без нас сконає, / скільки він жне, пожинає, / нищити він мастак* (20, с. 197); *Світ утратив вісь* (20, с. 113); *Здибився світ од наруг* (4, с. 69); *Ніби кінь аркані, / світ стає дубала* (20, с. 84); *Сміється світ. Недобре так сміється* (19, с. 130); *Світ, мов атомний реактор, / горить у безумі своїм* (3, с. 96); *Хай світ збожеволів, та розум ясний* (20, с. 119); *Дивлюсь, як світ спливає горем* (17, с. 66); *Світ розмінявся на кроки причасних надкатастроф* (20, с. 130); *І світ – далекий – а малою тінню / миттєвих роздоріжж – посиротіє / од холоду розлуки, і од стужі* (20, с. 184).

Семантичні моделі освоєння й мовно-поетичної репрезентації номінації *світ* підтверджують:

– антропоморфізацію: *А світ стояв у синіх постолах, / Стояв в моїх очах і придивлявся, / Як саме світися він, світ, в моїх очах* (1, с. 47); *Світ кидається й спить на ногах / Їсть і п'є, і нема йому свята* (1, с. 92); *Та світ ще спав, хоч був уже во плоті* (10, с. 68);

– зооморфізацію: *Дивиться радо ніжний світ / М'яким коневим оком* (2, с. 118);

– химероморфізацію: *А світ звіріє в сотню пащ* (19, с. 87).

Такі метафоричні образи засвідчують активну семантичну розбудову номінації *світ*, прирощення нових відтінків значення, що відбиває емоційне, а не раціональне сприйняття світу.

Мовно-естетичне та семантичне розгортання номінації *світ* спостерігаємо також у порівняннях: *Світ глибокий, мов колодязь. / Де я в ньому? Крикнув: «Де я?»* (10, с. 211); *Цей світ, немов митець* (16, с. 52); *а світ, немов горіх, розпався* (20, с. 173); *Як понічна вишня, тужавіє світ* (19, с. 87). Зіставлення світу з конкретними предметами, побутовими реаліями (*колодязь, горіх, вишня*) можуть бути потрактовані як характерні для мови поезії другої половини ХХ ст. мововияви національно маркованої картини світу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, традиційно домінуючу позицію щодо окреслення сфери буття людини займає слово-образ *світ*. Контекстний зміст аксіологічно маркованої номінації *світ* постає внаслідок мовно-естетичного освоєння й прямого номінативного значення й вторинного семантично розбудованого в сторону осмислення філософських категорій буття, місії людини, часу й простору, проблеми свободи й вибору, взаємостосунків людини та Бога. У поетичній мові розглядуваного періоду ця лексема виявляє активність як вторинна номінація екзистенційного простору ліричного героя.

У подальших наукових розвідках будуть розглянуті функціонально й семантично навантажені екзистенційно марковані номінації *пустеля, дорога, горб, пагорб, долина* тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дятчук В. В. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови / В. В. Дятчук, Л. О. Пустовіт. – К. : Наук. думка, 1983. – 156 с.
2. Маленко О. О. Лексико-семантична група «небо» в українській поезії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. О. Маленко. – Х., 1996. – 18 с.
3. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ / В. М. Русанівський. – К. : Рад. школа, 1977. – 111 с.
4. Ставицька Л. О. Естетика слова в українській поезії 10–30-х рр. ХХ ст. / Л. О. Ставицька. – К. : Правда Ярославичів, 2000. – 155 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вінграновський М. Поезії / М. Вінграновський. – К. : Дніпро, 1982. – 156 с.
2. Вінграновський М. Цю жінку я люблю / М. Вінграновський. – К. : Дніпро, 1990. – 205 с.
3. Гнатюк І. Нове літочислення : Вірші та поеми / І. Гнатюк. – К. : Рад. письменник, 1990. – 199 с.
4. Драч І. Вибрані твори : в 2 т. Т. 1. / І. Драч. – К. : Дніпро, 1986. – 351 с.
5. Драч І. Вибрані твори : в 2 т. Т. 2. / І. Драч. – К. : Дніпро, 1986. – 326 с.
6. Драч І. Лист до калини : Поезії / І. Драч. – К. : Веселка, 1994. – 286 с.
7. Йовенко С. Бузочок у січні : Лірика / С. Йовенко. – К. : Рад. письменник, 1977. – 159 с.
8. Йовенко С. Міст через осінь : Поезії / С. Йовенко. – К. : Дніпро, 1981. – 247 с.
9. Костенко Л. Вибране / Л. Костенко. – К., 1989. – 559 с.
10. Олійник Б. Вибрані твори : в 2 т. – Т. 1. / Б. Олійник. – К. : Дніпро, 1985. – 269 с.
11. Олійник Б. Вибрані твори : в 2 т. – Т. 2. / Б. Олійник. – К. : Дніпро, 1985. – 245 с.
12. Олійник Б. Сива ластівка : Поезії / Б. Олійник. – К. : Веселка, 1995. – 127 с.
13. Олійник Б. У дзеркалі слова / Б. Олійник. – К. : Молодь, 1981. – 145 с.
14. Павличко Д. Вибрані твори : в 2 т. – Т. 1. / Д. Павличко. – К. : Дніпро, 1979. – 517 с.
15. Павличко Д. Вибрані твори : в 2 т. – Т. 2. / Д. Павличко. – К. : Дніпро, 1979. – 478 с.
16. Павличко Д. Ялівець : Поезії / Д. Павличко. – К. : Веселка, 2004. – 68 с.
17. Руденко М. Поезії / М. Руденко. – К. : Дніпро, 1991. – 413 с.
18. Симоненко В. Лебеді материнства / В. Симоненко. – К. : Молодь, 1990. – 580 с.
19. Стус В. Вікна в позাপростір : Вірші, статті, листи, щоденникові записи / В. Стус. – К. : Факт, 1992. – 145 с.
20. Стус В. Дорога болю : Поезії / В. Стус. – К. : Рад. письменник, 1990. – 222 с.

Умовні позначення

СУМ – Словник української мови: в 11тт. / [ред. кол. І. К. Білодіда (голова) та ін.]; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. – К. : Наук. думка, 1970–1980.

Одержано редакцією 21. 02. 2013 р.

Прийнято до публікації 22. 02. 2013 р.

Лидія Прокопович

«Дзеньть світів обледенілі дзбани» (экзистенционное смысловое наполнение номинации мир в поэтическом дискурсе второй половины XX ст.)

*В статье рассматривается лингвостилистическая составляющая экзистенциального наполнения поэтической номинации **мир** как ключевой единицы в сегменте пространственной национальной картины мира. Автор анализирует общие тенденции и индивидуально-авторские особенности стилистической и семантической модификации номинации, специфику ее контекстуального окружения, ассоциативно-образные связи и аксиологические оппозиции. Определено семантическое смещение пространственной номинации **мир** в сторону философских категорий бытия и предназначения человека, времени и пространства, свободы и выбора, взаимоотношения человека и Бога. Конкретизация соответствующих представлений номинации реализована в лексико-тематических группах и микрогруппах, сконструированных по законам интралингвальной ассоциации, тематической стратификации и выделения общих ключевых сем.*

*Определение параметров ассоциативно-образного развертывания номинации **мир** в текстах подчеркивает временную и индивидуально-авторскую специфику и экспрессивно-оценочного, и аксиологического.*

Ключевые слова: экзистенциальный сегмент пространства, экзистенциально-аксиологическое наполнение, пространственная национальная картина мира, индивидуальный поэтический словарь, тропы (эпитет, метафора, сравнение), антропоморфизация, зооморфизация, химероморфизация, корреляция, коннотация, конвенционализация, десемантизация, периферизация.

Lydia Prokopovych

Existential semantic contents of the nomination “world” in the poetic discourse of the late XX century

*In this article the linguostylistic contents of poetic nomination **world** of existential character as a chief unit in the segment of spatial national linguistic picture of the world is considered. The author analyzes general tendencies, individual and author features of stylistic and semantic modifications of nominations, peculiarities of its contextual background, fixed associative and figurative relations and axiological oppositions.*

*It has been found that semantic shifting of the space nomination **world** is realized through philosophical categories of human existence, a person's mission, time and space, problems of freedom and choice, relationships between the God and a human. Concretization of corresponding conceptions is accomplished by means of their lingual representation in lexical-thematic groups and microgroups, based on laws of intralingual association, thematic stratification and determination of common dominant meaning.*

The investigation of data of associative and figurative expression of this nomination in poetic texts revealed both time and idiostyle specificity of its expressive – evaluative and axiological reinterpretation.

Key words: spatial existential segment, existential and axiological connotation, axiologically marked unit, individual poetic vocabulary, tropes (epithet, metaphor, simile), anthropomorphic correlation, zoomorphic correlation, chimeramorphic correlation, connotation, conventionalizing conceptual change, desemantizing change, peripherizing change.